

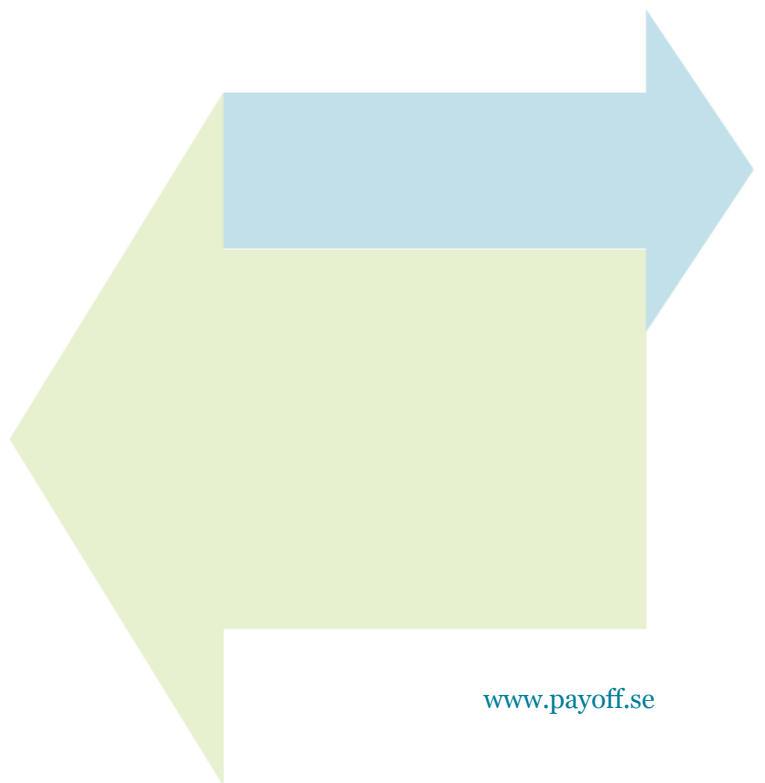
Utvärdering av sociala investeringar

Slutrapport

Utvärdering projekt Spira

Västerås stad/Samordningsförbundet Västerås

2022-10-02

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Resultat.....	4
Värdeskapande process.....	4
Berättelse från deltagare och deras familjer.....	5
Personalen och styrgruppen	5
Samhällsekonomiskt resultat.....	6
Prognos	7
Rekommendationer.....	7
Inledning	9
Bakgrund projekt SPIRA.....	9
Payoffs uppdrag.....	10
Metod.....	11
Payoffs modeller	11
Avgränsningar	12
Intervjuer, fokusgrupper och möten.....	12
Möten.....	13
Dokumentation.....	13
Processtöd och löpande kommunikation.....	13
Genomförande och utveckling.....	14
Påverkan av pandemin.....	15
Organisation och implementering	15
Målgruppen och berörda parter	16
Deltagarna	16
Personal	16
Styrgruppen.....	17
Familj och närstående.....	18
Samhällsekonomisk utvärdering.....	19
NyttoSam – modell för samhällsekonomiska utvärderingar	19
Samhällsekonomisk analys	20
Finansiella och reala resurser	21
Samhället och dess aktörer	21
Samhällsekonomisk utanförskapskostnad/potential.....	21
Intäkter på kort och medellång sikt.....	21

Insatskostnad	22
Lönsamhet och återbetalningstid.....	22
Värdet av social investering	22
Underlag för utvärderingen	22
Samhällsekonomiskt resultat	24
Intäkter	24
Lönsamhet och återbetalningstid	25
Jämförelse med Delrapport 1.....	26
Prognos	27
Jämförelse med kostnad för daglig verksamhet/ dagverksamhet	29
Vad säger forskningen?.....	30
BIP-forskning	30
Avslutande rekommendationer	31

Sammanfattning

SPIRA är en verksamhet som bedrivits i projektform från 2018 och fram till juni 2022, då insatsen implementerades i Västerås stads ordinarie verksamhet. Under projekttiden har SPIRA varit finansierade med hjälp av Samordningsförbundet Västerås, vilka därigenom har möjliggjort att SPIRA har kunnat bygga upp och utveckla sin verksamhet och fått möjlighet att visa på vilka resultat och vilken utveckling som individer i målgruppen kan göra, förutsatt att de får ett väl anpassat stöd.

Payoff AB har haft i uppdrag att följa och stötta projekt SPIRA från start och fram till implementering. Uppdraget har innefattat löpande utvärdering, processtöd till projekt, projektledning och styrgrupp samt samhällsekonomisk utvärdering.

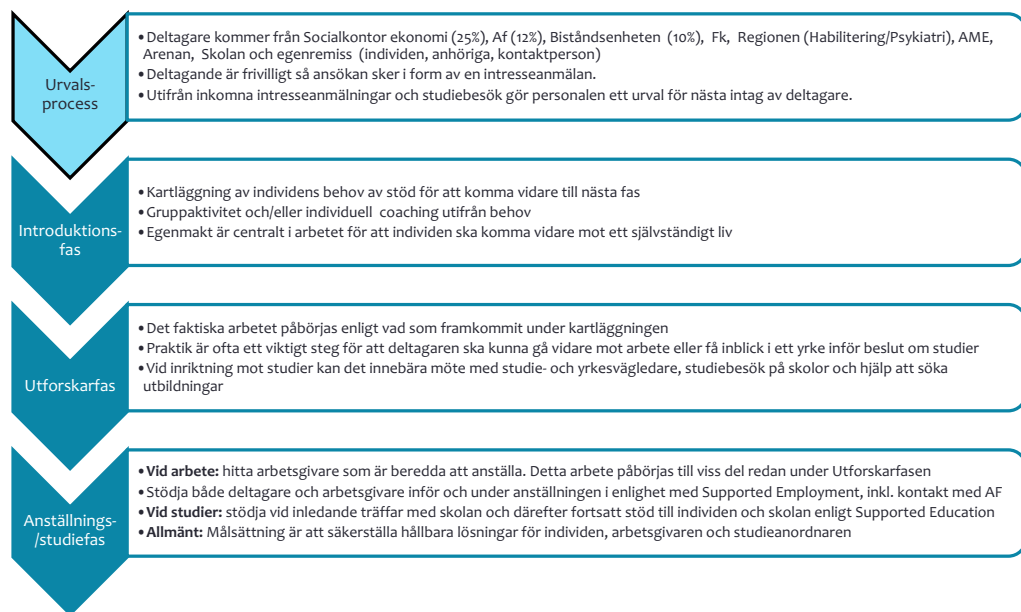
Resultat

Det är Payoffs bedömning att projekt SPIRA och de insatser som har gjorts för deltagarna har varit väl fungerande. Detta är speciellt viktigt eftersom det, förutom SPIRA, saknas relevanta insatser för målgruppen. Det finns en stor samstämmighet bland deltagare, familjemedlemmar, personal och styrgrupp att insatsen har fungerat bra. De samhällsekonomiska resultaten stödjer den allmänna bedömningen att SPIRA fungerar bra och skapar positiva resultat hos målgruppen och berörda parter.

Förutom deltagarnas stegförflyttningar är implementeringen av SPIRA ett av de viktigaste resultaten. Därigenom säkerställs ett långsiktigt stöd till individerna och det ger även remitterande parter ett verktyg för att stötta den aktuella målgruppen. Att implementeringen sker i samverkan mellan två nämnder inom Västerås stad ökar ytterligare stabiliteten i den implementerade verksamheten.

Värdeskapande process

Projektet har löpande arbetat med att utveckla sin värdeskapande process, vilket även har varit en del i uppdraget under projekttiden. Samtidigt bedömer utvärderarna att det hela tiden har funnits en grundläggande struktur i projektet arbetsprocess med olika faser. Nedan beskriver utvärderarna hur vi har uppfattat strukturen för den värdeskapande processen i projektet. Beskrivningen ska inte ses som en absolut beskrivning av verkligheten, utan snarare som ett försök att på ett pedagogiskt sätt visa på vilka grundläggande delar som ingått i processen; Urvalsprocess, Introduktionsfas, Utforskning och Anställnings-/studiefas:

Berättelse från deltagare och deras familjer

Deltagarna som kommer till SPIRA mår dåligt och har befunnit sig i ett utanförskap under lång tid. Många är att betrakta som hemmasittare. Med stöd av SPIRA har de fått ett bättre liv. De har kunnat bryta isolering, hamnat i ett sammanhang och fått möjlighet att utveckla sina styrkor. Både deltagare och deras familjer beskriver att de har fått en ny chans i livet. Vissa har utvecklats och kunna ta steg mot studier och arbete. Andra har fått möjlighet att prova sig fram och hamna ”rätt” i livet. Oavsett det slutgiltiga resultatet hos respektive individ är bilden tydlig att deltagarna idag mår bättre och att deras livssituation har utvecklats på ett positivt sätt.

Framgångsfaktorer som deltagare och familjer lyfter fram är bemötande och förhållningssätt. Individerna har blivit sedda, de har blivit bemötta med respekt samt att de har getts möjlighet att vara delaktiga och ta eget ansvar för sin utveckling. Ytterligare en framgångsfaktor är att stödet från SPIRA utgår från individens hela livssituation. Oavsett om det finns behov i kontakt med vården eller i kontakter med myndigheter kring exempelvis ekonomiska ersättning, så får individen stöd. SPIRA blir därigenom en plattform där olika myndigheter kan samverka, för att skapa en så bra lösning som möjligt för individen. Deltagarna beskriver att de känner att personalen står på deras sida.

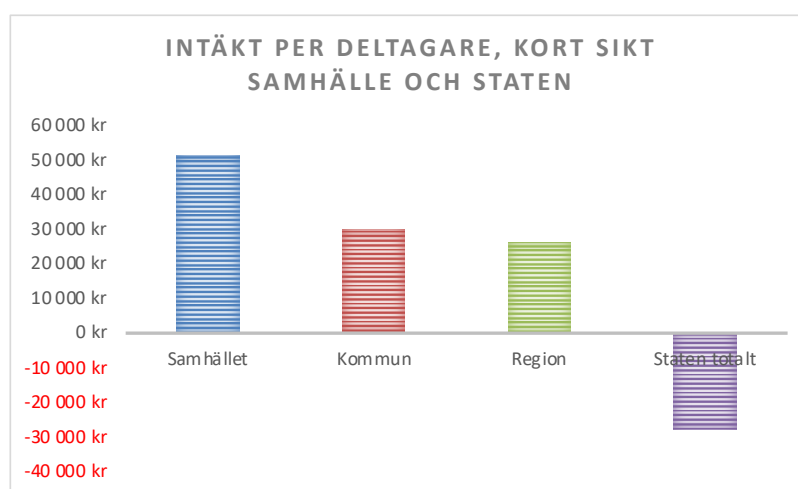
Personalen och styrgruppen

Både personalen och styrgruppen har en samstämmig bild av SPIRA och de resultat som har skapats. SPIRA fyller en viktig funktion och täcker upp glapp i välfärden. Därigenom skapas en win-win-win, där både individen, berörda parter och samhället blir vinnare.

Det metodsökande arbetssättet har varit viktigt för utvecklingen under projektiden och som förberedelse inför implementering. Därutöver har begreppet egenmakt stått i centrum för arbetet och byggt upp individerna så att de har växt som samhällsmedborgare. SPIRA har helt enkelt gett deltagarna chansen att lyckas, vilket de sällan har fått möjlighet till tidigare i livet. SPIRA säkerställer att det för alla deltagare finns en plan framåt i livet, oavsett i vilken inriktning som individen vill fortsätta att utvecklas.

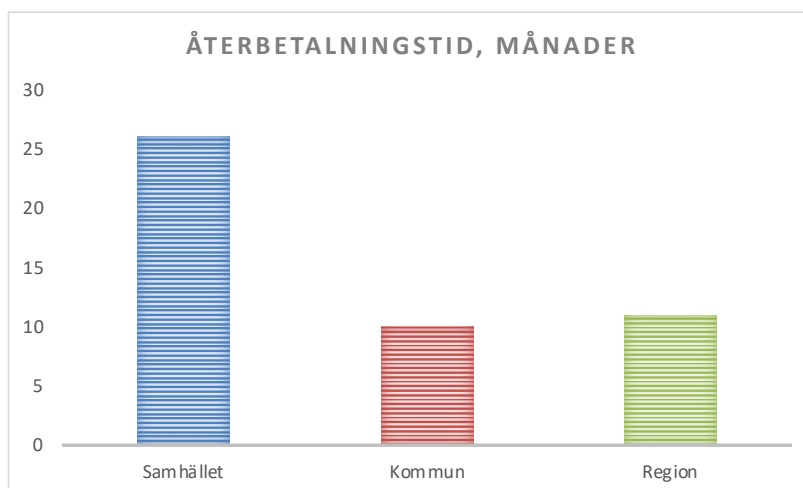
Samhällsekonomiskt resultat

Projekt SPIRA har stöttat sina deltagare att göra stegförflyttningar mot utbildning och arbete. Detta skapar i sin tur samhällsekonomiska effekter. Nedan beskriver vi dessa ekonomiska effekter, hur de fördelar sig mellan olika aktörer i samhället samt förklarar varför de uppkommer.

Den genomsnittliga samhällsekonomiska intäkten för deltagarna är drygt 50 000 kr per deltagare och år. Intäkterna för samhället skapas dels genom att flera individer kommer i arbete, dels genom att individerna förbrukar mindre resurser hos framför allt staden och inom vården.

SPIRA är en insats som kostar resurser. Trots att tydliga ekonomiska intäkter skapas överstiger inte intäkterna insatskostnaderna det första året, utan det tar längre tid. Men genom att intäkterna skapas årligen så förbättras lönsamheten från år till år.

Samhällets totala återbetalningstid är drygt två år. Kommunens återbetalningstid är betydligt kortare, vilket beror på att SPIRA varit finansierat av Samordningsförbundet Västerås under projekttiden. Orsakerna till återbetalningstiden är att deltagarna i SPIRA generellt mår bättre och minskar sitt behov av stöd från vården, kommunala insatser och andra stödinsatser från offentliga myndigheter. Dessutom genereras tydliga intäkter när flera deltagare klarar av att ta steget till arbete, även om den ekonomiska effekten dämpas av att nästan alla anställningar är subventionerade.

Prognos

En stor andel av deltagarna i SPIRA gör stegförflyttningar till studier. Från studierna kan de i framtiden gå vidare till arbete. De ekonomiska effekterna uppstår till största delen när individerna kommer i arbete. Vi har därför gjort en prognos där vi visar vilka ekonomiska resultat som uppstår om ytterligare fem deltagare kan ta steget från studier till arbete. Den genomsnittliga intäkten per deltagare och år ökar då från ca 50 000 kr/år till cirka 60 000 kr per år. Därigenom förbättras också lönsamheten med 10 000 kr under första året och återbetalningstiden minskar från 26 till 23 månader. Detta visar vikten av att stödja deltagare hela vägen fram till att de etablerar sig på arbetsmarknaden och att de även fortsättningsvis klarar av att behålla sin anställning.

Rekommendationer

- Även om deltagande i SPIRA är frivilligt och bygger på intresseanmälan uppger flera deltagare att det har varit Arbetsförmedlingen och andra parter som har informerat och motiverat individen till att söka till SPIRA. Det är därför viktigt att ha en fortsatt bra relation till de parter som arbetar med den aktuella målgruppen samt att de är väl informerade om SPIRAs implementerade verksamhet i Västerås stad.
- Fortsätt att utveckla kontakterna och stödet till arbetsgivare och utbildningsanordnare enligt grunder i Supported Employment och Supported Education. Därigenom ökar dels sannolikheten för att det ska skapas hållbara lösningar för individen och ekonomiska effekter i samhället. Dels blir det ett påverkansarbete som ökar kunskapen och förståelsen i samhället kring målgruppen, dess behov och på vilket sätt målgruppen kan vara med och bidra i vårt samhälle och i vår vardag.
- Enligt grundläggande erfarenheter inom BIP-forskningen är stabila relationer med coacher/handledare en viktig framgångsfaktor för individens utveckling. Vid alla byten av coacher riskerar individens utvecklingsprocess att tappa fart och risken för glapp ökar. Vi rekommenderar därför samtliga berörda parter att så långt det är möjligt undvika att individerna ska behöva byta stödpersoner under sin utveckling mot arbete och studier. Alla beslut bör fattas utifrån vad som är bäst för individens egen utveckling. Långsiktiga lösningar är en förutsättning för både ett bättre mående för individen och positiva samhällsekonomiska effekter.
- En förutsättning för att SPIRAs verksamhet ska kunna fungera på ett effektivt sätt är att det finns en fungerande samordning, samverkan och samarbete

mellan berörda parter i samhället. Implementeringen är ett viktigt resultat av projekt SPIRA men berörda parter måste ta ett fortsatt gemensamt ansvar för målgruppens behov och insatser. Vi rekommenderar därför att det även efter projekttiden ska finnas ett strategiskt forum för samverkan och sektorsöverskridande beslut. Detta forum behöver ha relevant kompetens och formellt mandat att fatta beslut avseende frågor som berör samverkan.

Inledning

Detta är Payoffs slutrapport för uppdraget att utvärdera och stödja projekt SPIRA. Uppdraget påbörjades hösten 2018 och förlängdes i början av 2020 i samband med projekttiden utökades. Utvärderingen har lämnat två tidigare rapporter; 2020-05-15 Delrapport 1 projekt SPIRA samt 2021-03-31 Delrapport 2/PM projekt SPIRA. I delrapporterna kan, utöver vad som redovisas i denna rapport, finnas fördjupningar inom vissa områden. Utöver de formella rapporterna har utvärderingen löpande lämnat återkoppling till projektledning och styrgrupp vid olika möten och avstämningar. Slutrapporten ska ses som en sammanfattning av det totala utvärderingsuppdraget, men med fokusområden enligt nedan.

Denna rapport kommer att fokusera på utvärdering av deltagare, personal, styrgrupp och föräldrars uppfattning av projektet och vilken betydelse SPIRA har haft för deltagarnas liv och utveckling. Utöver detta har vi uppdaterat de samhällsekonomiska beräkningarna av de resultat som projektet har skapat. Avslutningsvis lämnar vi rekommendationer inför det fortsatta arbetet med att ge målgruppen ett effektivt stöd.

Bakgrund projekt SPIRA

Under våren 2018 lämnade Västerås stad in en ansökan till Samordningsförbundet Västerås avseende Pilotprojekt JobbFokus 2.0, vilket skulle vara ett metodsökande projekt. Projektet har under projekttiden bytt namn till projekt SPIRA, vilket vi använder i denna rapport. Målgruppen för projektet har varit personer som avslutat sin skolgång från särskolan eller specialutformade program för personer med funktionsnedsättning samt egenansökan och remittering från andra parter. Många av individerna har tidigare övergått direkt till daglig verksamhet, trots en förmodad arbetsförmåga. Utöver denna grupp finns enskilda individer som deltagit i SPIRA, vilka har genomgått ordinarie undervisning och som trots särskilda stödinsatser inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande.

Ungdomar och unga vuxna med funktionsvariationer lever många gånger i ett utanförskap. De är vanligt att de möts med bristande kunskap och negativa attityder, vilka ger konsekvenser för individens livssituation, mående och möjligheter till egenförsörjning.

Utifrån målgruppens behov gav Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden i oktober 2017 Barn- och utbildningsförvaltningen i uppdrag att:

- Komma med förslag till ett metodsökande projekt för att ytterligare utreda de individuella behoven hos ungdomar i målgruppen som just slutat gymnasiet, samt de personer under 30 år som redan finns i daglig verksamhet
- Ge nämnden förslag på hur skolan ska arbeta för att ge aktuella barn och ungdomar en tydligare arbetslivsinriktning i syfte att minska inflödet till daglig verksamhet och aktivitetsersättning.

Grundtanken med projekt SPIRA har varit att personer från målgruppen ska få stöd att komma "rätt" i livet och få möjlighet att prova arbete eller studier. Arbetsplatser hittas både inom staden och hos andra arbetsgivare. Inom staden kan anställning ske

upp till nio månader inom ramen för SPIRAs budget, så att den anställande förvaltningens budget ej påverkas. När det gäller övriga arbetsgivare kunde SPIRA gå in med extra arbetsgivarstöd, utöver Arbetsförmedlingens anställningsstöd under projekttiden. Även detta i högst nio månader. Även för deltagare som gick vidare till studier fanns möjlighet att vara kvar i projektet. Deltagaren har då haft studiemedel eller annan ersättning.

Projektet har bedrivits med finansiering från Samordningsförbundet Västerås och har även förlängts för att säkerställa en implementering i stadens ordinarie verksamhet. Beslut om implementering har fattats och SPIRA bedrivs som en ordinarie verksamhet inom Västerås stad, Arbetsmarknadsenheterna från 2022-07-01. Den permanenta verksamheten finansieras tillsammans av Nämnden för funktionsnedsättning (NF) och Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden (UAN).

Payoffs uppdrag

Payoff har haft i uppdrag att genomföra en utvärdering av projektet SPIRA, dels i form av en lärande utvärdering, dels i form av en samhällsekonomisk utvärdering och analys. Utvärderingen har haft följande fokusområden:

- Projektets urvalsprocess
- Analys av deltagare och resultat
- Analys av deltagarens process och utveckling
- Samhällsekonomiska och kommunalekonomiska resultat, vilka skapas genom deltagarnas utveckling och stegförflyttning mot försörjning genom arbete

Syftet med den lärande utvärderingen har varit att skapa förutsättningar för hållbara resultat samt synliggöra vad som lett fram till resultaten. Utvärderingen ska visa på skapade resultat, effekter, vilka metoder och arbetssätt som utvecklats, hur väl projektet har nått sina mål. Därutöver har utvärderingen lyft fram framgångsfaktorer, hinder samt slutsatser/förslag kring hur ordinarie verksamheter kan utvecklas.

Syftet med den samhällsekonomiska utvärderingen har varit att synliggöra de ekonomiska effekterna av de resultat som projektet har skapat. Dels för samhället totalt, dels för respektive myndighets/organisations ansvarsområde och för deltagarna. Den samhällsekonomiska utvärderingen har använts som underlag för beslut om implementering i Västerås stads ordinarie verksamhet. I denna slutrapport gör vi en avslutande uppdatering och summering av de samhällsekonomiska resultat som projektet har bidragit till genom att stödja deltagarna i deras utveckling mot en ökad grad av självständighet och självförsörjning.

Målsättningen med båda utvärderingarna har varit att de skall kunna ligga till grund för att bedöma projektets resultat, lönsamhet och lärande. Information från utvärderingarna har även bidragit till spridning av resultatet samt varit beslutsunderlag i implementeringsprocessen.

Payoffs utgångspunkt är att en utvärdering i möjligaste mån skall vara lärande och följa projektets process kontinuerligt. Det innebär att resultat och lärdomar synliggörs för att underlätta såväl själva genomförandet som spridningen och påverkan. Det

ingår också att granska och ifrågasätta projektets mål, för att kunna utveckla målbilden under projektets gång.

Payoff har under utvärderingsuppdraget agerat som ”en kritisk vän”, där vi har gjort analyser och kommit med oberoende synpunkter på projektets genomförande relativt plan, syfte och förväntat resultat och möjliga långsiktiga effekter. Tanken har varit att vitalisera och effektivisera genomförandet samt underlätta beslut om implementering. Utvärderingen har också utgjort ett processtöd och bollplank till projektledning och styrgrupp under projekttiden.

Metod

Under projekttiden har Payoff löpande haft avstämningar och möten med projektledningen, deltagit på processdagar, deltagit på styrgruppsmöten, tagit del av dokumentation från projektet, återkopplat sina iakttagelser, lyft fram frågeställningar som Payoff anser viktiga för att projektets möjligheter att utvecklas och öka sin måluppfyllelse, allt i syfte att öka de långsiktiga effekterna. Vad gäller den samhällsekonomiska delen har uppgifterna kopplat till individerna tagits fram i dialog med SPIRAS personal.

Payoffs modeller

Payoff arbetar i alla sina uppdrag med fokus på att stödja våra uppdragsgivare att skapa samhällsnytta och hållbara resultat. För att åstadkomma detta arbetar vi enligt två strategiska modeller; VerkSam och NyttoSam. VerkSam är vår modell för verksamhetsutveckling och lärande utvärdering. NyttoSam är vår modell för samhällsekonomisk utvärdering av sociala insatser.

VerkSam är en strukturerad och väl beprövad modell för verksamhetsutveckling, med fokus på långsiktiga effekter. Genom att sammanställa relevant bakgrundsinformation och analysera den kan ett syfte för verksamheten arbetas fram. Syftet svarar på Vad verksamheten ska göra, för Vem verksamheten ska finnas och Varför det är viktigt att satsa på verksamheten? Därefter kan mål beslutas för att visa på vad verksamheten ska uppnå. Därpå planeras vilka aktiviteter som ska genomföras för att uppnå målen. Sedan beslutas hur organisationen ska se ut och vilka kompetenser som behövs. Avslutningsvis byggs en struktur för ledning, styrning och uppföljning upp, så att verksamheten får relevant information om måluppfyllelse och tidigt får signaler om behov att fatta strategiska beslut om förändring.

Bild 1. Modell för verksamhetsutveckling, VerkSam

NyttoSam är Payoffs modell för samhällsekonomiska utvärderingar. Den bygger på grundläggande nationalekonomisk teori, Sveriges skattesystem, socialförsäkringssystemet, lagar och regler för arbetsmarknadspolitiska åtgärder och standardkostnader för ett stort antal insatser inom myndigheter och organisationer. Genom att beräkna det produktionsvärde som en individ skapar genom arbete samt kostnader för resursförbrukningen, exempelvis polisinsatser, rättsväsende och sjukvård, kan NyttoSam beräkna samhällsekonomisk potential, intäkt, lönsamhet och återbetalningstid. Beräkningarna kan göras i form av totalstudier, urvalsstudier och typfallsstudier. Det kan ske både som förkalkyler, delkalkyler, kalkyler efter avslutad insats och framtidsprognoser. Samtliga beräknade resultat kan redovisas på total samhällsnivå samt nedbrutet för stad/kommun, region/landsting, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, övrig statlig verksamhet och för individ/målgrupp.

Avgränsningar

För att inte överdriva effekter i våra samhällsekonomiska beräkningar gör Payoff alltid avgränsningen att enbart räkna på effekterna för den aktuella individen. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram att individens livssituation även påverkar människor i omgivningen, t.ex. familj. Om individens situation förbättras genom projektet, får ordning på sitt liv och mår bättre är det sannolikt att familjen också mår bättre. Dessa sekundära effekter (minskad oro, ökade möjligheter att själva arbeta m.m.) är viktiga att lyfta fram, men för att skapa tydliga orsak-verkan-samband väljer Payoff att inte ta med dessa sekundära effekter i beräkningarna. Det betyder att, utöver vad som visas i denna utvärdering, uppstår sannolikt ytterligare samhällsekonomiska effekter.

Intervjuer, fokusgrupper och möten

Under uppdragets genomförande har intervjuer, fokusgrupper och möten varit verktyg för att lyfta fram kunskap, erfarenheter och olika perspektiv. Följande grupper har intervjuats i olika former:

- Projektledning och operativ personal
- Styrgrupp

- Deltagare i projektet
- Föräldrar till deltagare i projektet

Möten

Under uppdraget har utvärderaren deltagit på ett flertal möten. Grundstommen i mötesstrukturen har varit att delta på projektets processdagar. Där har styrgruppen och personalen i projektet träffats för att diskutera projektets utveckling, vilka resultat som har skapats, olika typer av problemområden samt att fatta beslut för att kunna fortsätta utvecklingen av projektverksamheten.

Utöver processdagarna har utvärderaren träffat projektledaren och personal i projektet för att diskutera projektets utveckling.

Dokumentation

Under hela uppdraget har utvärderaren löpande fått ta del av relevant information från projektet. Dokumentationen har exempelvis bestått av:

- Styrgruppsprotokoll
- Styrande dokument i Västerås stad
- Övrig, relevant dokumentation från projektet, inkl. ansökan och rapporter till samordningsförbundet
- Resultatuppföljning

Processtöd och löpande kommunikation

Utvärderaren har hållit löpande kontakt med projektledningen genom:

- Kontinuerlig telefon- och Teams-kontakt för att följa vad som händer i projektet och för att vara bollplank inför beslut
- Löpande mailkontakt för att komplettera kommunikation via telefon och Teams.

Genomförande och utveckling

SPIRA har ända sedan ansökan haft fokus på att vara metodutvecklande. Det har inneburit att personalen under projekttiden dels har använts sig av forskning och erfarenhet för att bygga upp en struktur för genomförandet och stödet till deltagarna. Dels har det inneburit ett kontinuerligt utvecklingsarbete av metoder och arbetssätt. Projektets struktur och genomförande har därför löpande förändrats och utvecklats samt anpassats till de individer som varit deltagare vid olika tidpunkter under projekttiden.

Projektet har löpande ändrat och utvecklat sitt arbetssätt. Men det har ändå funnits en grundläggande arbetsprocess med olika faser. Nedan beskriver vi hur vi har uppfattat den värdeskapande processen i projektet; Urvalsprocess, Introduktionsfas, Utforskarfas och Anställnings-/studiefas:

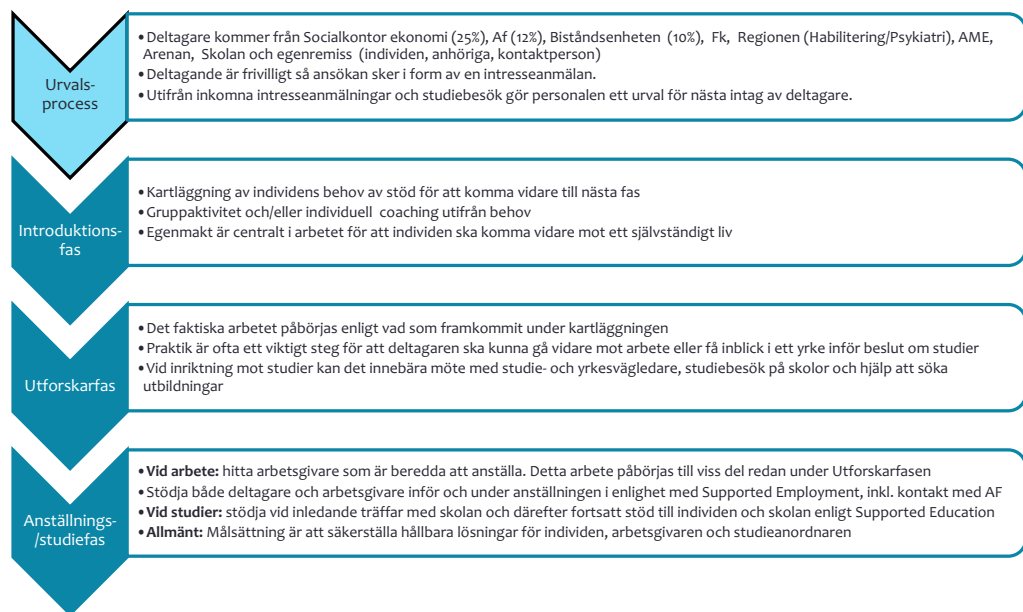

Bild 3. Värdeskapande individprocess

Deltagandet i SPIRA är frivilligt och ansökan sker i form av en intresseanmälan och studiebesök. Därefter gör personalen en bedömning av lämpliga deltagare för nästa intag. Inledningsvis görs en kartläggning för att identifiera individens behov och intressen. Kartläggningen ligger sedan till grund för den fortsatta insatsen/stödet till individen. Praktik används ofta för att bygga upp individen och skapa ökad förståelse inför att gå vidare mot arbete eller studier. Stöd till både individ, arbetsgivare och skola/utbildningsanordnare sker enligt grundtankarna inom Supported Employment och Supported Education, d.v.s. ett långvarigt stöd för att säkerställa hållbara resultat. Egenmakt och att se till individens hela livssituation är viktigt och centralt i SPIRAS arbetssätt och bemötande. Därför förs alltid diskussionen för att reda ut vilken typ av stöd som behövs och på vilket sätt som individen vill att stödet ska utformas.

Påverkan av pandemin

Pandemin har haft stor påverkan på hela vårt samhälle, på ett sätt som väldigt få hade kunnat förutse. Därmed har det även haft en väsentlig påverkan på genomförandet av projekt SPIRA och dess deltagare. Exempelvis har träffar fått ställas om från att vara fysiska till att genomföras digitalt. En stor påverkan har också varit att möjligheten till praktik kraftigt har begränsats. Men SPIRA har inte stängt sin verksamhet, utan ställt om den. Både personal och deltagare beskriver att pandemin har lett till negativa konsekvenser, men att verksamheten ändå har kunnat fortgå och fungera. För deltagarna har SPIRA ändå varit ett sätt att bryta isolering, men att en vardag utan restriktioner skulle ha gjort att verksamheten skulle ha fungerat ännu bättre.

Organisation och implementering

Projekt SPIRA har under projekttiden finansierats av Samordningsförbundet Västerås. Därigenom har samordningsförbundet varit en möjliggörare för att utveckla ett fungerande stöd till en målgrupp som tidigare har fallit mellan stolarna. Det har helt enkelt saknats en relevant insats för målgruppen, vilket har gjort att de inte har fått chansen att pröva sin kapacitet och sina förmågor på ett relevant sätt. Genom samordningsförbundets finansiering, genom stadens engagemang och organisation samt genom samverkan med berörda parter har nu detta stöd till målgruppen kunnat byggas upp.

Ansvar för finansiering och drift av SPIRA tas nu över av två nämnder inom Västerås stad; Nämnden för funktionsnedsättning (NF) och Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden (UAN). Därigenom säkerställs kanske det absolut viktigaste resultatet av SPIRA, dvs att verksamheten kan drivas vidare och att målgruppen kan få ett fortsatt stöd. Men det är inte bara målgruppen som får ett fortsatt stöd. Genom att SPIRA drivs vidare kommer berörda parter att även fortsätta att ha en insats/verktyg som de kan använda sig av i sin verksamhet och i sitt uppdrag att stödja de individer som de ansvarar för.

Den implementering som nu genomförs har funnit med i planeringen av SPIRA ändra från projektstart. Därigenom har det funnits en medvetenhet kring nästa steg i processen hos berörda parter. För att ytterligare underlätta beslut kring implementering och övergång från projekt till ordinarie verksamhet har projekt SPIRA beviljats extra tid, för att kunna förbereda implementeringen. Det faktiska beslutet om implementering har även kommit i relativt god tid, vilket har gjort att stabilitet i planering och samverkan har kunnat bibehållas och att personalen har fått besked i rimligt god tid.

I den implementerade verksamheten är det viktigt att fortsätta arbetet med uppföljning, för att skapa underlag för fortsatt lärande och utveckling. Det är även viktigt att fortsätta utvecklingen av arbetet tillsammans med arbetsgivaren. Både för att stärka målgruppens chanser på arbetsmarknaden samt att arbeta för att öka medvetenheten om målgruppen och dessa behov i samhället i stort.

Målgruppen och berörda parter

Insatsen SPIRA är huvudsakligen utformad för att stödja individerna i målgruppen på bästa sätt. Om det fungerar bra för målgruppen skapar det även positiva effekter för personal hos berörda aktörer/parter och för deltagarnas närstående. I detta kapitel beskriver vi hur deltagare, personal, styrgrupp och närstående har uppfattat SPIRA under projekttiden och på vilket sätt som SPIRA har gjort skillnad för deltagarna.

Deltagarna

I utvärderingens första delrapport gjorde vi en beskrivning av vad deltagarna anser om det stöd som de fått från SPIRA, vilken utveckling de har lett till och vad de trodde skulle ha hänt om det inte hade fått stöd av projektet. Generellt var deltagarna mycket nöjda. Under våren 2022 har uppföljande intervjuer genomförts med deltagare.

I de uppföljande intervjuerna framgår det tydligt att även dessa deltagare är nöjda med det stöd som de har fått och att de mår bättre. Innan SPIRA befann de sig i utanförskap. Flera var isolerade och många var att betrakta som hemmasittare. De mådde inte bra och flera beskriver att det befann sig i en ”ond cirkel”. En viktig del för att deltagarna över huvud taget har bestämt sig för att prova SPIRA har varit befintliga kontakter inom exempelvis Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, vården eller Socialtjänsten. Det är dessa personer som har informerat och motiverat deltagarna att ta det första steget mot SPIRA.

När deltagarna ombeds beskriva hur deras liv ser ut idag och på vilket sätt SPIRA har påverkat deras livssituation är berättelserna samstämmiga. De beskriver hur SPIRA har bemött dem med respekt och på deras egna villkor. Deltagarna upplever att de blir lyssnade på och sedda. En viktig del är att SPIRA har ett helhetsperspektiv. Det betyder att deltagarna får stöd utifrån hela sin livssituation, sina egna förutsättningar samt sina egna intressen och önskemål. Arbetet sker utifrån lösningsfokus, vilket gör att deltagarna får möjlighet att själva styra och ta ansvar för sin egen utveckling och vara med och skapa sin egen väg framåt i livet. Det är dock inte bara personalens inställning och bemötande som är viktigt. Det är också av stor betydelse att personalen har tid att engagera sig och hjälpa till och stötta deltagarna. Detta skiljer sig från många andra upplevelser som deltagarna har haft i tidigare insatser. Men en av de absolut viktigaste framgångsfaktorerna som deltagarna själva lyfter fram är att de upplever att personalen hela tiden står på deras sida för att coacha dem vidare i sin personliga utveckling. Personalen blir en medspelare som gör att deltagarna vågar pröva nya saker och börjar ta ett ökat eget ansvar för sitt eget liv. Det finns också hela tiden möjlighet att ändra och anpassa utifrån ändrade förutsättningar eller nya önskemål.

Personal

När vi intervjuar personalen beskriver de att SPIRA har en viktig roll. Det finns ett glapp i systemet för denna målgrupp mellan de krav som Arbetsförmedlingen ställer för att stödja individen och den kommunala dagliga verksamheten, vilket riskerar att

bli en insats där dessa individer inte får möjlighet att använda sig av sin fulla potential och skapa sig ett mer självständigt liv. Om SPIRA fungerar bra för individen blir det en win-win-win för både individen, myndigheter och hela samhället. Individen får chansen att lyckas och bidra till sin egen försörjning. För myndigheterna blir det sannolikt en minskad belastning på den egna verksamheten genom att individerna har möjlighet att utvecklas för att öka sin livskvalitet. För kommunen som projektägare frigörs även resurser om fler deltagare kommer i egenförsörjning. Samhällets stora vinst är att fler individer kommer i arbete.

SPIRA har varit ett methodsökande projekt, vilket har varit viktigt både för deltagarna och personalen. Det har ständigt gjorts förändringar för att prova nya och utvecklade arbetssätt. Löpande har också utbildning genomförts, så att personalen ständigt har byggt på sin kunskapsbas och utvecklats. Detta har varit viktigt för hela verksamhetens utveckling och att stödet till deltagarna har kunnat bli så bra och individanpassat som det har varit. Det har också varit en framgångsfaktor att det har varit ett litet och tajt team som har jobbat nära tillsammans, där personalen löpande har stämt av kring arbetssätt och deltagarnas behov och utveckling.

I centrum för deltagarnas utveckling står egenmakt. Hela metodiken inom SPIRA går ut på att bygga upp individer, så att det blir fungerande samhällsmedborgare som kan ta ansvar för sitt eget liv. I arbetet med att stödja individen utgår allt arbete från individens egna behov och SPIRA tar hänsyn till hela livssituationen. Självklart är det ett bra resultat om individen klarar att få ett jobb och försörja sig själv. Men för andra deltagare är det ett bra resultat att med hjälp av SPIRA hamna rätt och få ett bra liv. Det är helt avgörande att individen får stöd utifrån de behov som individen själv upplever, samt att det finns en tydlig plan framåt, där individen själv får vara med och styra och ta ansvar för sin utveckling och sitt eget liv.

Styrgruppen

Styrgruppens huvudsakliga beskrivning av syftet med SPIRA stämmer bra överens med både personalens och deltagarnas beskrivning, d.v.s. att målgruppen ofta faller mellan stolarna mellan de olika aktörerna. Det finns ingen enskild aktör som fullt ut tar ansvar målgruppen som SPIRA arbetar med. Istället riskerar individerna att hamna inom daglig verksamhet, bli hemmasittare eller återigen hamna mellan stolarna, trots att det finns en arbetsförmåga som inte kunnat prövats mot den reguljära arbetsmarknaden. Det är därför styrgruppens uppfattning att det är av stor vikt att SPIRA finns och kan stödja individerna utifrån sina egna förutsättningar, intressen och behov. På så sätt får individerna chansen att lyckas och utvecklas, så att de hamnar ”rätt” i livet och välfärden. För en individ kan ett lyckat resultat innebära att individen blir medveten om sin egen förmåga och blir nöjd med att gå vidare till daglig verksamhet. För en annan individ kan ett lyckat resultat innebära att individen kan få stöd att utvecklas till studier och arbete, vilket i förlängningen gör att individen kan bidra till sin egen försörjning. Oavsett hur individens nästa steg ser ut så stärker SPIRA individens position och möjligheter i samhället. Från vårdens sida poängterar man att SPIRA dessutom stärker anhöriga och närstående.

Styrgruppen beskriver att projekt SPIRA har fungerat väl under projektiden och att det har bedrivits ett ständigt och kreativt utvecklingsarbete. Styrgruppen är nöjd både

med de faktiska resultat som SPIRA har skapat på individnivå och med hur arbetet har bedrivits både internt i projektgruppen och i samverkan med externa parter.

Genom att SPIRA nu implementeras inom den ordinarie verksamheten i Västerås stad har det organisatoriska målet med projektet uppnåtts. Områden som samtidigt lyfts fram som framtida utvecklingsområden är till stor del kopplat till att utveckla samarbetet med olika arbetsgivarare för att skapa möjligheter till anställningar för deltagarna. Generellt har pandemin skapat hinder för ett mer utvecklat samarbete med arbetsgivare kring arbetsträningsplatser och anställningar. Därför är det angeläget att i fortsättningen arbeta mer med detta. En annan utmaning har varit Arbetsförmedlingens förändringsarbete, där det har varit svårt att bygga upp effektiva och kontinuerliga samverkansstrukturer avseende lönebidrag och/eller SIUS. Även detta är att betrakta som ett framtida utvecklingsområde och att kontinuerlig följa Arbetsförmedlingens uppdrag och roll, för att SPIRA ska kunna fortsätta att utveckla sin verksamhet.

Familj och närstående

Under arbetet med utvärderingen har vi, tillsammans med personalen, kommit fram till att det skulle vara intressant att få en uppfattning vad närstående till deltagare tycker om SPIRA. Inför slutrapporten har därför gjorts intervjuer med fyra föräldrar eller vårdnadshavare. Nedan sammanfattar vi vad som framkommit vid dessa intervjuer.

De närstående beskriver, på samma sätt som deltagarna, att den första informationen och motivationen att kontakta SPIRA kom från befintliga kontakter hos olika myndigheter. Det är därför viktigt att dessa myndighetspersoner känner till SPIRA. De närstående berättar sedan att deras barn sakta men säkert har utvecklats. Flera beskriver att deras barn inte är samma personer idag, som de var innan SPIRA. Idag är de mer öppna och tar egna initiativ. De kan även umgås i grupp och klara av sociala situationer på ett annat sätt än tidigare. Generellt beskriver de att deras barn mår betydligt bättre idag. Barnets förbättrade mående påverkar även familjen på ett positivt sätt.

Den viktigaste framgångsfaktorn som de närstående lyfter fram är personalens bemötande. Deltagarna, d.v.s. de närståendes barn, blir sedda och respekterade samt att de får stöd utifrån sina egna förutsättningar. Personalen sätter deltagarna i centrum och stöttar dem i att själva ta ansvar och delta i sin egen planering och utveckling.

Samtidigt som de närstående lyfter fram personalens bemötande mot deltagarna som en framgångsfaktor är det flera som beskriver att de själva känner sig lite utanför. När personalen kommunicerar direkt med deltagarna tappar föräldrarna lite av kontrollen genom att de inte får ta del av all information och inte själva är med i allt beslutsfattande. Flera närstående lyfter även fram att de önskar att SPIRAs uppföljning på praktikplatser är mer aktiv. Deras barn behöver ett stöd på arbetsplatsen som är mer närvarande även de vad anser har varit fallet.

Samhällsekonomisk utvärdering

Samhällsekonomisk utvärdering av sociala insatser/investeringar visar på det värde som skapas genom att stödja individer i deras personliga utveckling, så att de i högre grad kan studera och arbeta samt att de mår bättre och behöver mindre stöd från exempelvis vården.

Tanken med att visa de samhällsekonomiska effekterna är att:

- Visa på de ”osynliga” kostnaderna av utanförskap, i huvudsak kostnader för individernas icke-arbete.
- Beräkna intäkterna av förebyggande och rehabiliterande arbetslivsinriktade insatser för att minska konsekvenserna av utanförskapet.
- Beskriva hur den ekonomiska nyttan fördelar sig mellan parterna och vad som uppnås för samhället.

De samhällsekonomiska beräkningarna utgår från deltagarnas förändrade situation genom att de deltagit i projektet. SPIRA är även intressant ut ett organisatoriskt perspektiv genom att projektet jobbat med att utveckla och implementera insatsen i ordinarie verksamheter. De långsiktiga effekterna av att handläggningen utvecklats och en ökad samordning, samverkan och samarbete mellan olika myndigheter och aktörer har inte beräknats i denna utvärdering.

Sammantaget ger utvärderingen en helhetsbild som kan ligga till grund för hur fortsatta satsningar och investeringar i välfärden kan göras på ett långsiktigt och hållbart sätt och vilka mål som kan vara realistiska för dessa.

NyttoSam – modell för samhällsekonomiska utvärderingar

För att beräkna den ekonomiska effekten av de stegförflyttningar som deltagarna gör använder vi oss av Payoffs modell, NyttoSam, vilken är använd i ett hundratal liknande utvärderingar. För att göra beräkningarna med NyttoSam använder vi information om deltagarnas sysselsättning, försörjning och i vilken omfattning de har behov av olika aktörer i samhället. Det kan exempelvis vara stöd från vården, kommunala insatser, insatser från Arbetsförmedlingen eller insatser från Försäkringskassan.

Det är viktigt att uppmärksamma att samhällsnytta består av flera delar; både samhällsekonomisk nytta och livskvalitet. De rent samhällsekonomiska effekterna består av det *produktionsvärde* som skapas om individer kommer i arbete. Därutöver skapas *finansiella effekter*, vilka består av transaktioner när betalningsförmåga omfördelas i samhället. Exempelvis består de finansiella effekterna av bidrag, skatter och lön.

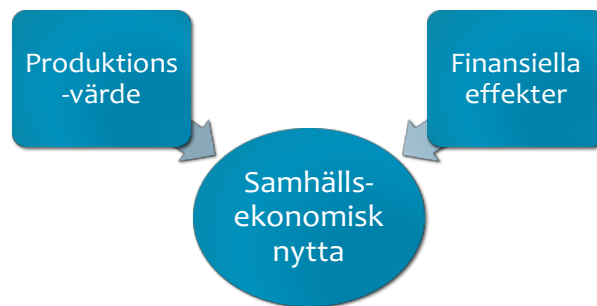

Bild 4. Modell Samhälls-ekonomisk nytta

Livskvalitet är en viktig dimension av samhällsnyttan, men bör hanteras som en icke-monetär effekt. Det betyder att det är bara produktionsvärde och finansiella effekter som tas med i utvärderingen av den samhälls-ekonomiska nyttan. Livskvalitetfaktorer, eller mjuka faktorer, ska snarare ses som förklaringsvariabler. Livskvalitetfaktorerna sätter det ekonomiska resultatet i ett sammanhang, är en förutsättning för att skapa den personliga utvecklingen och förbättrar möjligheten till analys och slutsatser.

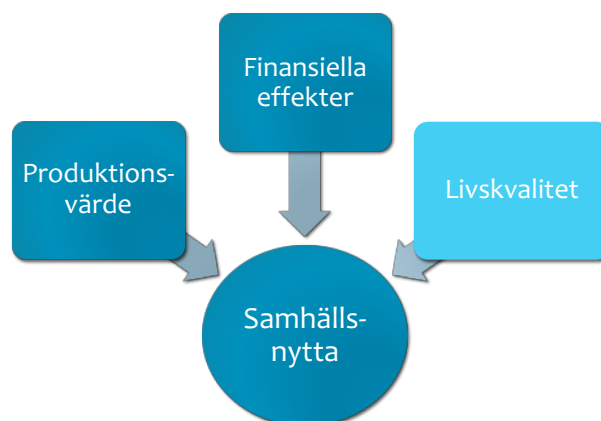

Bild 5. Modell Samhällsnytta

Samhälls-ekonomisk analys

Nedan beskriver vi ett antal viktiga delar i den samhälls-ekonomiska analysen, det så kallade samhälls-ekonomiska kretsloppet.

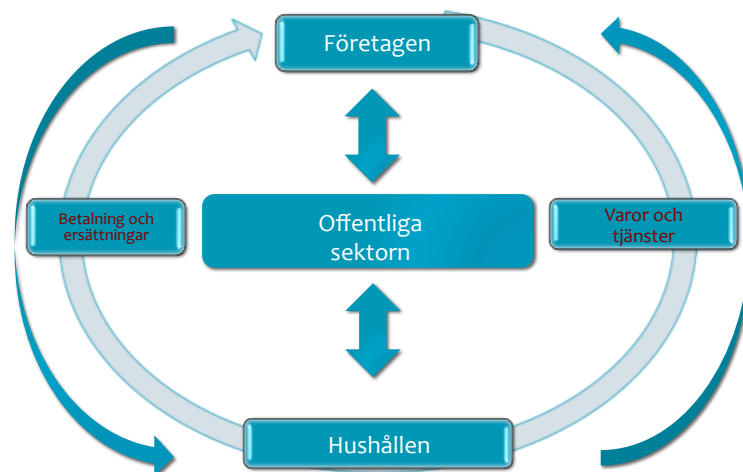

Bild 6. Samhällsekonomiska kretsloppet

Finansiella och reala resurser

Vid samhällsekonomiska beräkningar är det viktigt att skilja på finansiella resurser (betalningar och ersättningar) och reala resurser (varor och tjänster). Finansiella resurser motsvarar transaktioner där köpkraft omfördelas i samhället mellan olika aktörer, t.ex. genom bidrag, skatter och lön. Finansiella resurser är av stor betydelse för enskilda aktörer, men på samhällsnivå utgör dessa ett nollsummespel.

Reala resurser motsvaras av värdet på de varor och tjänster som skapas och förbrukas. Dessa påverkar både de enskilda aktörerna i samhället och den totala samhällsekonomin.

Samhället och dess aktörer

Vårt totala samhälle består av en mängd aktörer. I denna utvärdering redovisar vi resultaten för följande aktörer; Samhället totalt, kommun/stad, region/landsting, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, övrig stat samt individer/deltagare i projektet.

Samhällsekonomisk utanförskapskostnad/potential

Den samhällsekonomiska utanförskapskostnaden för deltagarna visar på den ekonomiska potential som finns för en individ eller målgrupp om vi jämför livssituationen före en insats med att individen efter insatsen har ett heltidsarbete utan lönesubvention.

Intäkter på kort och medellång sikt

Samhällsekonomisk intäkt visar på hur stora intäkter/kostnadsreduceringar som har skapats Efter jämfört med Före insatsen genom att deltagarna mår bättre och i större omfattning kan försörja sig själva.

Insatskostnad

Insatskostnaden visar den totala resursförbrukningen kopplad till insatsens genomförande. Det samhällsekonomiska värdet av insatskostnaden inkluderar indirekta skatter.

Lönsamhet och återbetalningstid

Lönsamheten visar på värdet av den samhällsekonomiska intäkten jämfört med insatskostnaden. Återbetalningstiden visar hur lång tid det tar för samhället och respektive aktör innan de satsade resurserna har betalats tillbaka sig.

Värdet av social investering

Syftet med SPIRA är att på ett bättre sätt stödja ungdomar och unga vuxna som har behov av samordnat stöd från samhället. Tanken är att samordnade satsningar ska skapa en effektivare insats, det vill säga att individens livssituation och förmåga att försörja sig själv förbättras snabbare och/eller i större omfattning och/eller på ett mer hållbart sätt jämfört med stöd från aktörernas ordinarie verksamhet. Om värdet/intäkten av de resurser som satsas på sikt överstiger kostnaden för att genomföra insatsen är den sociala investeringen lönsam. Nedan beskrivs dessa samband. SPIRA ska därför ses som en social investering, där resurser satsas på individer idag och där återbetalningen kommer längre fram genom att individerna mår bättre, att de i högre grad kan försörja sig själva och därigenom leva ett mer självständigt liv.

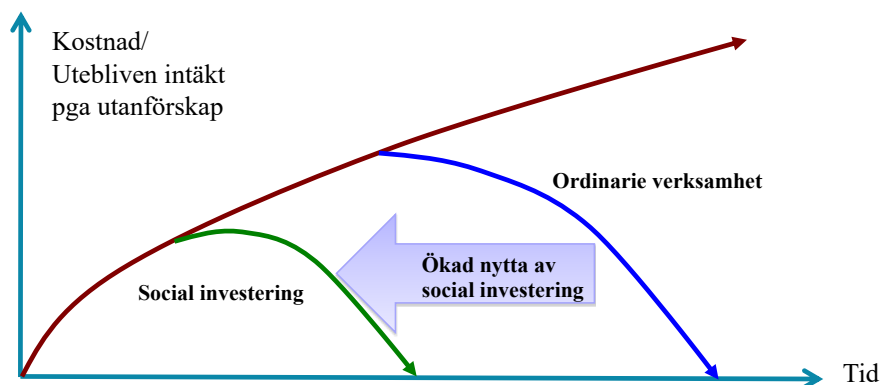

Bild 7. Social investering

Underlag för utvärderingen

Underlaget för den samhällsekonomiska utvärderingen av projekt SPIRA omfattar 80 avslutade deltagare. För dessa individer har vi med hjälp av projektpersonal identifierat deras livssituation före de deltog i SPIRA och sedan jämfört den med hur livssituationen såg ut efter att fått stöd av SPIRA. Underlaget består framför allt av information kring hur deltagarnas sysselsättning och försörjning har förändrats.

I Delrapport 1 gjordes i maj 2020 motsvarande samhällsekonomiska utvärdering för 15 deltagare. För dessa 15 deltagare gjordes en omfattande datainsamling, framför allt när det gäller hur deltagarnas behov av stöd från vården och från andra kommunala insatser påverkades av deltagandet i SPIRA. Eftersom just dessa uppgifter inte finns tillgängliga i samma omfattning för den stora gruppen använder vi oss därför av de genomsnittliga förändringarna av vårdinsatser och kommunala resurser för gruppen om 15 deltagare även för gruppen om 80 deltagare. På så sätt skapas förutsättningar för att jämföra utvecklingen mellan den mindre gruppen i Delrapport 1 med den större gruppen i denna Slutrapport. Men vad gäller information om sysselsättning och försörjning har vi fullständiga uppgifter för samtliga 80 deltagare.

Samhällsekonomiskt resultat

Deltagarna i projekt SPIRA har fått ett anpassat stöd för att få en effektivare personlig utveckling mot arbete, studier och ett självständigt liv, jämfört med befintliga insatser för målgruppen. Nedan beskriver vi de samhällsekonomiska resultat som har skapats genom de stegförflyttningar som deltagarna har gjort med hjälp av SPIRA.

Intäkter

De stora vinnarna i detta projekt är självklart individerna själva. Med hjälp av SPIRA får deltagarna hjälp att påbörja en livsresa, vilken förhoppningsvis ska leda dem från isolering och utanförskap till inkludering och egenförsörjning genom arbete.

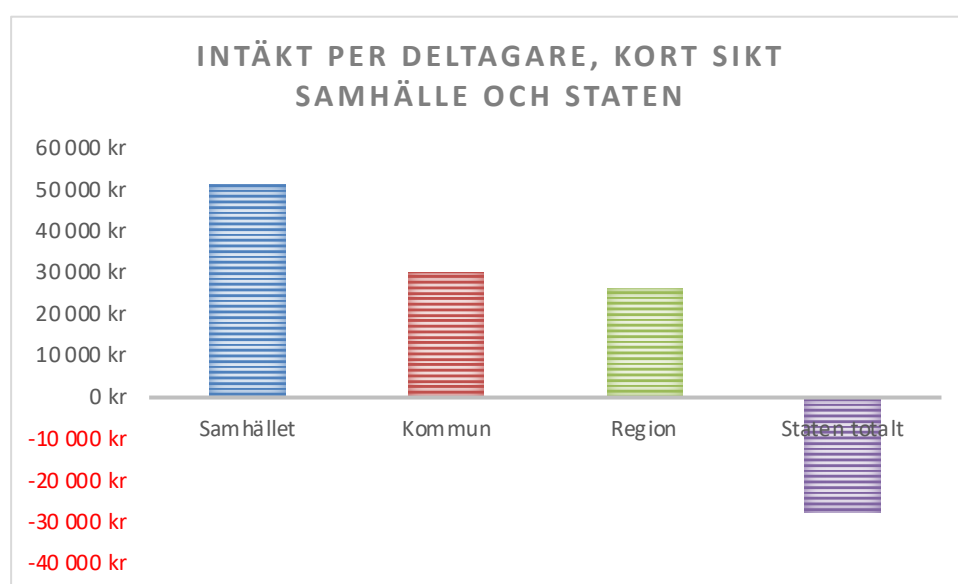

Diagram 1. Intäkt per deltagare och år, avseende 80 deltagare

Den genomsnittliga samhällsekonomiska intäkten för individerna i gruppen om 80 deltagare är drygt 50 000 kr per deltagare och år. Intäkterna för samhället skapas dels genom att flera individer kommer i arbete, dels genom att individerna förbrukar mindre resurser hos framför allt staden och inom vården. Samtidigt dämpas de ekonomiska effekterna, i alla fall på kort sikt, genom att flera deltagare går till studier samt att de som går till arbete gör det med subventionerade anställningar. Den totala effekten är att Samhället, staden/kommunen och regionen får positiva ekonomiska intäkter redan på kort sikt, d.v.s. redan året efter att individen har avslutat insatsen i SPIRA.

Arbetsförmedlingen får ökade kostnader genom att de beviljar lönesubventioner. Detta ligger helt i linje med deras uppdrag att minska trösklarna för målgruppen att ta sig in på arbetsmarknaden. Försäkringskassan påverkas i relativt liten omfattning. På längre sikt finns potential att framför allt samhället och Arbetsförmedlingen får ökade intäkter. Det kommer i så fall att ske genom att individer i studier kommer i arbete och att individer som är i arbete med subventionerade anställningar förbättrar sin produktionsförmåga och därigenom minskas subventionsgraden. Se fortsatt resonemang

kring detta under rubriken Prognos nedan. Det är därför viktigt att säkerställa fortsatt stöd till individerna enligt grundtankarna inom Supported Employment och Supported Education, så att denna framtida positiva utveckling faktiskt uppstår.

Lönsamhet och återbetalningstid

Lönsamhet består av intäkter minus projektkostnader. Lönsamheten i projekt SPIRA är på ett års sikt negativ, eftersom projektkostnaden är större än den årliga intäkten. Men eftersom projektkostnaden är av engångskaraktär och intäkterna är årligen återkommande, så skapas positiv lönsamhet på längre sikt.

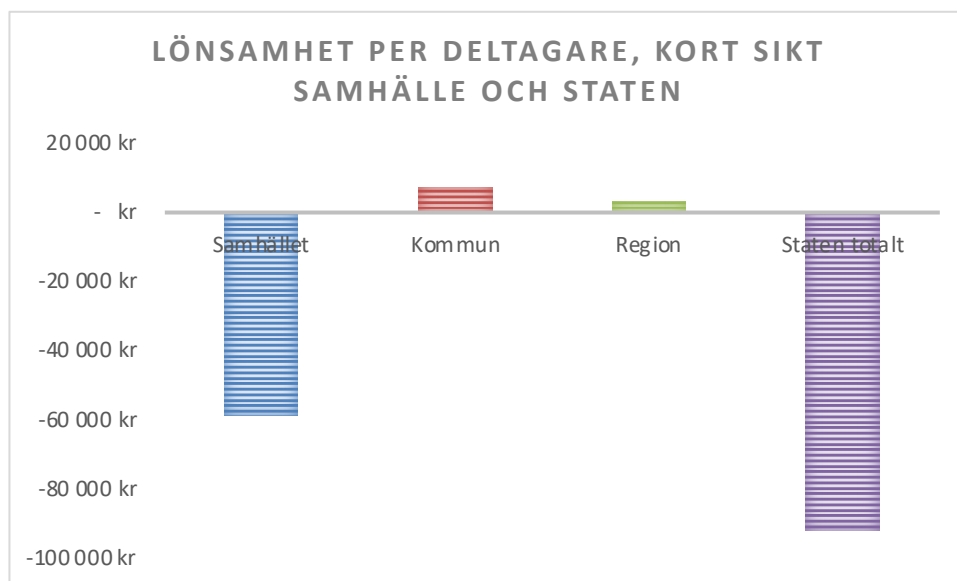

Diagram 2. Lönsamhet per deltagare på kort sikt, 80 deltagare

SPIRA är en insats som kostar resurser. Trots att tydliga ekonomiska intäkter skapas överstiger inte intäkterna insatskostnaderna det första året, utan det tar längre tid. Detta bör ses som ett naturligt resultat, med tanke på målgruppens problematik och att flera av individernas personliga utveckling går via studier. Men eftersom intäkterna är årligen återkommande och insatskostnaden upphör när individerna avslutas i SPIRA, så kommer intäkterna på sikt att överstiga kostnaderna och då blir även lönsamheten positiv.

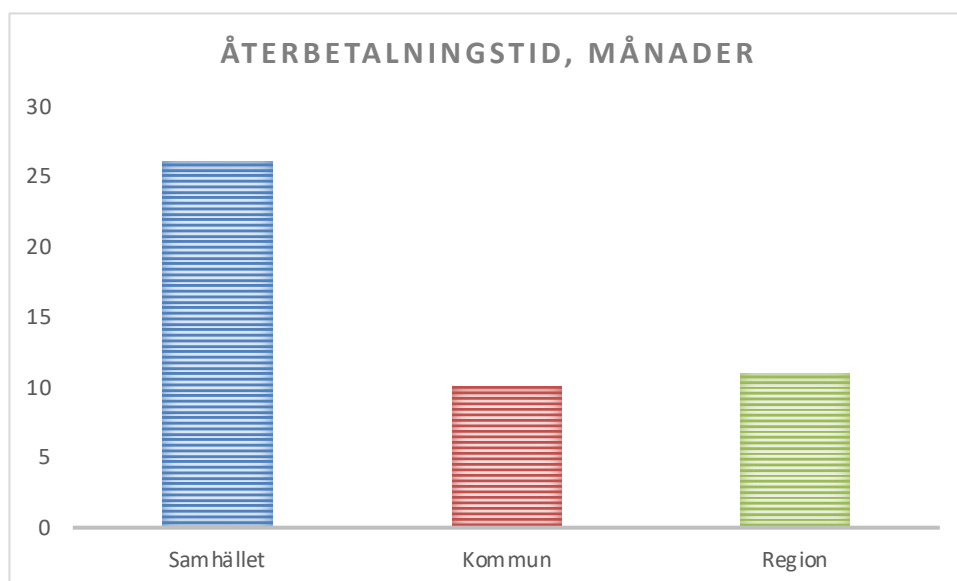

Diagram 3. Återbetalningstid

Samhällets totala återbetalningstid är 26 månader, d.v.s. lite drygt två år. Orsakerna till återbetalningstiden är att deltagarna i SPIRA generellt mår bättre och minskar sitt behov av stöd från vården, kommunala insatser och andra stödinsatser från offentliga myndigheter. Dessutom genereras tydliga intäkter när flera deltagare klarar av att ta steget till arbete, även om den ekonomiska effekten dämpas av att nästan alla anställningar är subventionerade. Samtidigt ska vi komma ihåg att det är en ännu större andel av deltagarna som går vidare till fortsatta studier. Studier ses generellt som en av de största och viktigaste friskfaktorerna för att unga personer på sikt ska kunna etablera sig på ett varaktigt sätt på arbetsmarknaden. Däremot innebär studier en samhällsekonomisk kostnad under den tid som studierna pågår. Därför ska studier i denna utvärdering ses som en social investering, där resurser satsas på deltagarna idag och där återbetalningen till samhället kommer den dag då deltagarna har klarat av sina studier med godkända resultat och kan gå vidare till arbete.

Eftersom projekt SPIRA har varit finansierat av Samordningsförbundet Västerås belastas inte berörda parter och myndigheter med lika stora insatskostnader som de hade fått om de drivit projektet utan finansiering av Samordningsförbundet. Inom projekttiden blir därför stadens återbetalningstid exempelvis bara tio månader.

Nu när verksamheten i SPIRA implementeras kommer det att ske inom Västerås stads ordinarie verksamhet och inom ordinarie budget. Kommunens återbetalningstid kommer därför att öka, eftersom staden från 2022-07-01 står för hela finansieringen av insatsen. Det totala samhällsekonomiska resultatet kommer däremot inte att påverkas av den förändrade finansieringen. Det beror på att de totala resurser som samhället satsar och de resultat som skapas kommer att vara detsamma, oavsett vilken/vilka huvudmän som står för finansieringen.

Jämförelse med Delrapport 1

Under utvärderingsuppdragets genomförande från 2018 fram till 2022 har vi följt upp det samhällsekonomiska resultatet vid flera tillfällen. Om vi utgår från det resultat som skapades från projektstart och fram till maj 2020, då det fanns underlag från 15 deltagare, så finns vissa skillnader. Intäkterna i den mindre gruppen är betydligt större än intäkterna i den större gruppen. Det beror framför allt på två saker, vilka sannolikt

även påverkar varandra. Andelen deltagare som går direkt till arbete efter SPIRA är högre i den lilla gruppen, drygt 20 procent jämfört med 13 procent. Samtidigt är andelen som går till studier högre i den stora gruppen, cirka 23 procent jämfört med 20 procent. Därmed kan vi konstatera att på kort sikt skapade den lilla gruppen, d.v.s. i inledningen av projektet, större ekonomiska effekter. I den större gruppen, d.v.s. deltagare under hela projektperioden, skapas också ekonomiska effekter, men i ett långsammare tempo genom att fler går vidare till studier. Samtidigt skapar det sannolikt en mer stabil grund för hållbara lösningar för individerna. I så fall är det troligt att de samhällsekonomiska effekterna i den stora gruppen ökar på längre sikt. Se vidare kring detta resonemang nedan under rubriken Prognos.

Prognos

Som vi kan se ovan har SPIRA, på ett effektivt sätt, stöttat individer i deras personliga utveckling så att de gör stegförflyttningar mot studier och arbete. Vad vi kan se har andelen deltagare som går till studier ökat i den senare delen av projektet. Detta skapar på kort sikt en långsammare utveckling av de samhällsekonomiska intäkterna. Samtidigt visar både forskning och erfarenhet att studier stärker individens förutsättningar att på längre sikt både ta sig in på arbetsmarknaden och därefter behålla sin position på arbetsmarknaden på ett hållbart sätt. Vi har därför gjort en prognos där vi visar vilken samhällsekonomisk effekt som uppstår om ytterligare fem av de deltagare som i första steget går till studier, på sikt kan ta sig in på arbetsmarknaden. Även för dessa fem individer räknar vi på att anställningen är kraftigt subventionerad, d.v.s. samma förutsättningar som gäller för alla övriga deltagare som har fått en anställning. Skulle någon av individerna i framtiden öka sin arbetsförmåga så att subventionsgraden dessutom minskar kommer de samhällsekonomiska resultaten öka ytterligare, utöver vad som redovisas i denna Prognos.

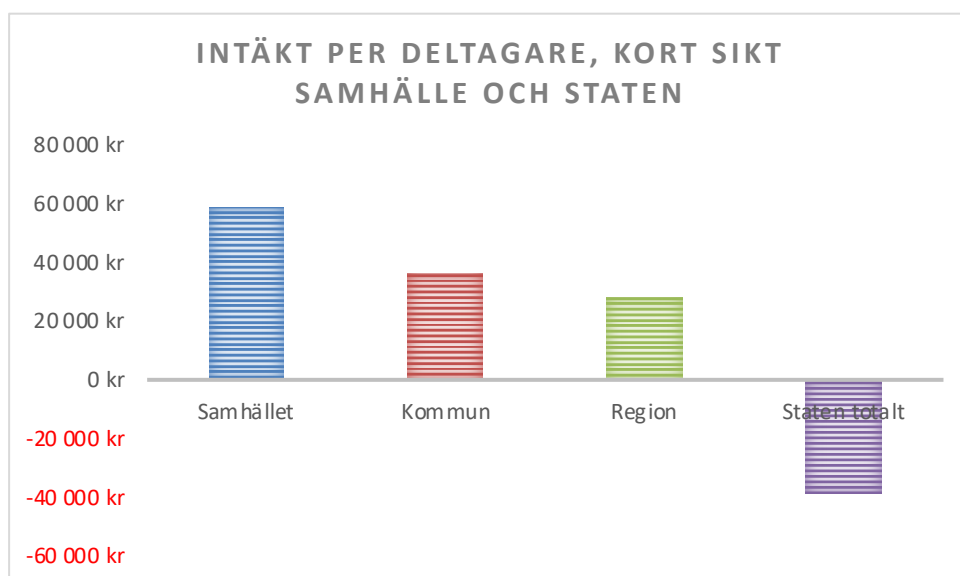

Diagram 1. Intäkt per deltagare och år, Prognos

När ytterligare fem deltagare klarar av att avsluta sina studier och tar steget till arbete ökar samhällets intäkter genom den ökade produktion som individerna skapar. De fem ytterligare individerna som enligt vår prognos går till arbete ökar den genomsnittliga

samhällsekonomiska från cirka 50 000 kr per år och individ till cirka 60 000 kr per år och individ.

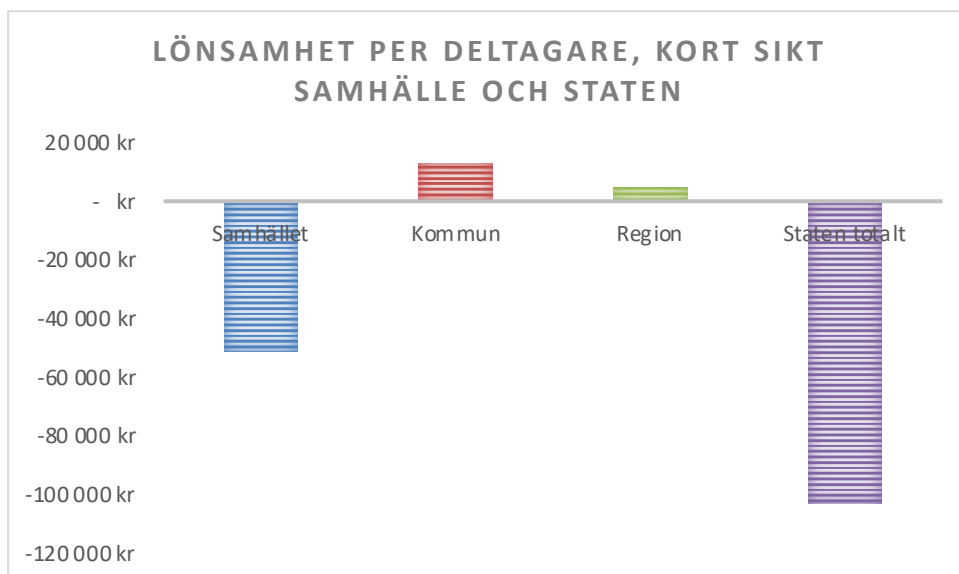

Diagram 2. Lönsamhet per deltagare, Prognos

Genom att de genomsnittliga intäkterna per år ökar med cirka 10 000 kr per år, så kommer även lönsamheten att förbättras med cirka 10 000 kr per år i prognosen.

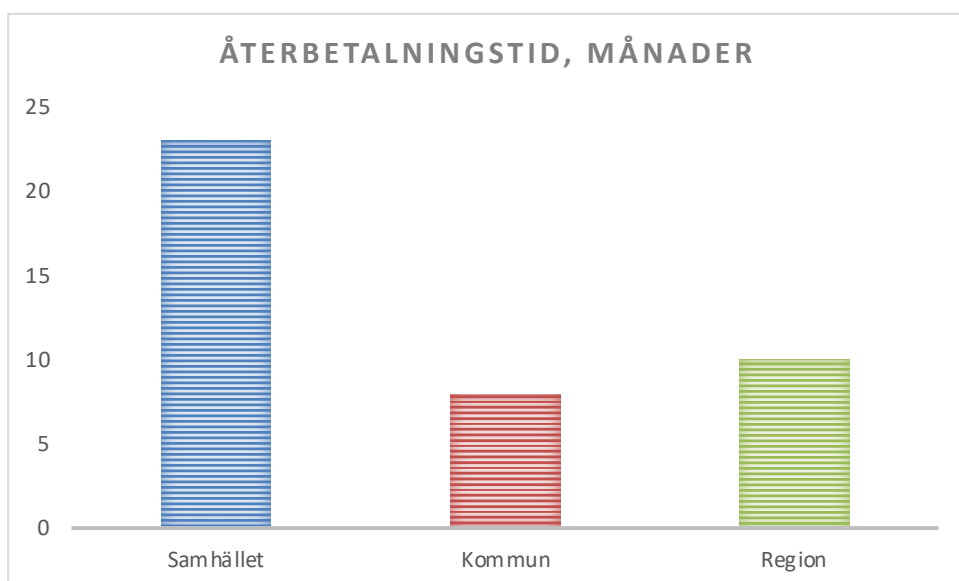

Diagram 3. Återbetalningstid, Prognos

Samhällets totala återbetalningstid för gruppen om 80 deltagare är 26 månader. Om ytterligare fem deltagare på sikt kan klara av sina studier och gå vidare till arbete kommer återbetalningstakten att sjunka till 23 månader. Om ytterligare deltagare går till arbete sjunker återbetalningstakten ytterligare. Återbetalningstakten kommer även att sjuka om deltagare på sikt kan öka sin produktionsförmåga och därmed kunna arbete med en subventionsgrad som är lägre än idag.

Jämförelse med kostnad för daglig verksamhet/ dagverksamhet

SPIRA är en omfattande insats, vilken kräver mycket resurser och följaktligen även kostar en hel del pengar. Förutom att jämföra de intäkter som skapas i samhället genom att deltagarna i SPIRA gör stegförflyttningar mot egenförsörjning genom arbete och mindre vårdbehov kan jämförelser göras mellan kostnaderna för att driva SPIRA jämfört med en plats på daglig verksamhet/dagverksamheten. I Delrapport 2 från denna utvärdering redovisade vi följande:

Kostnaden för en plats på SPIRA under 15 månader är 87 500 kr per deltagare för den stora gruppen om 80 deltagare. Motsvarande årskostnad för en plats på daglig verksamhet/dagverksamhet inom Västerås stad är 197 000 kr per år (231 000 kr i genomsnitt i riket)¹, vilket i så fall skulle vara en årlig och fortlöpande kostnad så länge som individen fortsätter att ha daglig verksamhet/dagverksamhet. För varje individ som har förutsättningar och får möjlighet att få stöd från SPIRA istället för sysselsättning inom daglig verksamhet sparar Västerås stad därmed kostnader genom att olika resurser kan frigöras. Dessutom har insatsen inom SPIRA en potential att generera intäkter genom arbete för både individen, staden och samhället genom att SPIRA stöttar deltagarna mot studier, arbete och egenförsörjning. Dessa intäkter uppstår med stor sannolikhet inte om individen har daglig verksamhet/dagverksamhet.

Utifrån detta resonemang finns tydliga, ekonomiska resultat som visar på nyttan av att satsa resurser på att stödja målgruppen till studier och i förlängningen arbete, istället för att de ska beviljas daglig verksamhet/dagverksamhet. Detta resonemang stärks ytterligare av att handläggare i intervjuer har beskrivit att SPIRA har bidragit till ett minskat antal ansökningar till daglig verksamhet/dagverksamhet.

¹ Samtliga belopp exkl. indirekta skatter

Vad säger forskningen?

BIP-forskning

Världens största forskningsprojekt och progressionsstudie inom arbetslivsinriktad rehabilitering har genomförts av Vaeksthusets forskningscenter och Aarhus University i Danmark. Forskningsstudien heter Beskaeftigelses Indikator Projekt (BIP). BIP-studien omfattar systematisk mätning av ca 4 000 arbetslösa individers utveckling mot arbete avseende elva indikatorer samt att även ett stort antal handläggare/coacher har intervjuats och löpande fått svara på frågor kring; Jobbsökningsbeteende, Kunskap om arbetsmarknaden, Koncentrationsförmåga/instruktionsförståelse, Individens tro på att få jobb, Handläggarens tro på att individen får jobb, Målmedvetenhet, Förmåga att skapa kontakt, Samarbetsförmåga, Stöd från nätverk, Hantering av vardagen samt Hälsa och hantering av hälsa. Studien pågick under fyra år och forskningsstudiens frågor ställdes löpande till arbetssökande och individer var tredje månad, vilka även kompletterades med samtal och intervjuer.

De viktigaste huvudresultaten i BIP-forskningen är.

- Det är viktigt att sätta in insatser så snart det är möjligt. Utan stödinsatser går individens utveckling till och med bakåt.
- Jobbfokuserade insatser, exempelvis praktik och att söka jobb, skapar bäst progression mot arbetsmarknaden. Kompetenshöjande, sociala, medicinska och hälsorelaterade insatser skapar inte på egen hand en progression mot arbetsmarknaden, utan bara i kombination med jobbfokuserade insatser.
- Kombinerade insatser, där jobbfokuserade insatser kombineras med exempelvis kompetenshöjande och hälsofrämjande insatser, ökar individens progression ytterligare.
- Kontinuerligt stöd, utan byte av handledare/coach skapar bättre progression jämfört med om handledare byts ut.
- Handledare/coach med stor tro på individens/målgruppens möjligheter till utveckling skapar större progression jämfört med stöd från handledare som inte har lika stor tro på individens utveckling.
- Ett långvarigt och strukturerat stöd till individen, vilken fortsätter även efter att individen har tagit steget vidare till studier och arbete, bör säkerställas. Detta stöd bör även kompletteras med stöd till arbetsgivare och utbildare, för att öka individens möjligheter att hållbart lyckas inom studier och/eller arbete.

Arbetet i SPIRA har inte direkt utformats utifrån vad som framkommit i BIP-forskningen. Däremot bekräftar BIP-forskningen det arbetssätt som SPIRA använder sig av. Exempelvis finns starka argument för att individuellt stöd utformat enligt metoderna för Supported Employment, Supported Education och Case Management är effektiva sätt att stödja individer i utsatta målgrupper till ökad anställningsbarhet och egenförsörjning genom arbete. Detta signalerar att metodiken i SPIRA har bra förutsättningar att bidra till att det skapas goda och effektiva resultat för individerna.

Avslutande rekommendationer

Payoff har följt, stöttat och utvärderat projekt SPIRA under en längre tid. Avslutningsvis lämnar vi därför ett antal rekommendationer, vilka vi hoppas ska bidra till diskussioner och fortsatt utveckling av den implementerade verksamheten SPIRA samt den samverkan som behövs för att stödja målgruppen på bästa sätt.

- Även om deltagande i SPIRA är frivilligt och bygger på intresseanmälan uppger flera deltagare att det har varit Arbetsförmedlingen och andra parter som har informerat och motiverat individen till att söka till SPIRA. Det är därför viktigt att ha en fortsatt bra relation till de parter som arbetar med den aktuella målgruppen samt att de är väl informerade om SPIRAs implementerade verksamhet i Västerås stad.
- Fortsätt att utveckla kontakterna och stödet till arbetsgivare och utbildningsanordnare enligt grunder i Supported Employment och Supported Education. Därigenom ökar dels sannolikheten för att det ska skapas hållbara lösningar för individen och ekonomiska effekter i samhället. Dels blir det ett påverkansarbete som ökar kunskapen och förståelsen i samhället kring målgruppen, dess behov och på vilket sätt målgruppen kan vara med och bidra i vårt samhälle och i vår vardag.
- Enligt grundläggande erfarenheter inom BIP-forskningen är stabila relationer med coacher/handledare en viktig framgångsfaktor för individens utveckling. Vid alla byten av coacher riskerar individens utvecklingsprocess att tappa fart och risken för glapp ökar. Vi rekommenderar därför samtliga berörda parter att så långt det är möjligt undvika att individerna ska behöva byta stödpersoner under sin utveckling mot arbete och studier. Alla beslut bör fattas utifrån vad som är bäst för individens egen utveckling. Långsiktiga lösningar är en förutsättning för både ett bättre mående för individen och positiva samhällsekonomiska effekter.
- En förutsättning för att SPIRAs verksamhet ska kunna fungera på ett effektivt sätt är att det finns en fungerande samordning, samverkan och samarbete mellan berörda parter i samhället. Implementeringen är ett viktigt resultat av projekt SPIRA men berörda parter måste ta ett fortsatt gemensamt ansvar för målgruppens behov och insatser. Vi rekommenderar därför att det även efter projekttiden ska finnas ett strategiskt forum för samverkan och sektorsöverskridande beslut. Detta forum behöver ha relevant kompetens och formellt mandat att fatta beslut avseende frågor som berör samverkan.

Jonas Huldt, Payoff AB